

ΑΠΟΛΥΤΗΡΙΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ΄ ΤΑΞΗΣ ΕΝΙΑΙΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΣΑΒΒΑΤΟ 4 ΙΟΥΝΙΟΥ 2005
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ:
ΘΕΜΑΤΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

A.1.1. Να γράψετε στο τετράδιό σας τους αριθμούς της **Στήλης Α** και δίπλα στον καθέναν από αυτούς τα γράμματα της **Στήλης Β**, τα οποία προσδιορίζουν τις χρονολογίες που αντιστοιχούν στα γεγονότα της **Στήλης Α** (περισεύει μία χρονολογία).

Στήλη Α: ΓΕΓΟΝΟΤΑ	Στήλη Β: ΧΡΟΝΟΛΟΓΙΕΣ
1. Κατάλυση του κοινοβουλευτικού καθεστώτος και επιβολή δικτατορίας από τον Ιωάννη Μεταξά.	α. 1841
2. Σύσταση της Γενικής Διεύθυνσης Ανταλλαγής Πληθυσμών.	β. 1881
3. Η ίδρυση της Εθνικής Τράπεζας.	γ. 1918
4. Η ίδρυση του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος Ελλάδος (Σ.Ε.Κ.Ε.).	δ. 1875
5. Η ψήφιση της «αρχής της δεδηλωμένης».	ε. 1862
6. Ο Όθωνας εγκαταλείπει την Ελλάδα διά παντός.	στ. 1924
	ζ. 1936

Μονάδες 12

A.1.2. Να δώσετε το περιεχόμενο των παρακάτω όρων:

- α.** Εκλεκτικοί.
- β.** Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (Δ.Ο.Ε.).
- γ.** Υπηρεσία Παλινοστήσεως και Περιθάψεως.
- δ.** Φεντερασιόν.

Μονάδες 16

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. Ποια μέσα διέθεσε στην Ε.Α.Π. (Επιτροπή Αποκατάστασης Προσφύγων) η ελληνική κυβέρνηση για την αποκατάσταση των προσφύγων;

Μονάδες 12

A.2.2. Ποια ήταν τα κυριότερα σημεία της συμφωνίας της Άγκυρας (10 Ιουνίου 1930);

Μονάδες 10

ΟΜΑΔΑ Β΄

ΘΕΜΑ Β1

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις: 1) να επισημάνετε το ρόλο της «Μεγάλης Ιδέας» στην πολιτική και την οικονομία κατά τα πρώτα χρόνια της ανεξαρτησίας της Ελλάδας (Μονάδες 10) και 2) να παρουσιάσετε τις επιλογές του «βενιζελισμού» αναφορικά με τις εθνικές επιδιώξεις και τον εκσυγχρονισμό του κράτους (Μονάδες 15).

Μονάδες 25

Κείμενα

α. Για τους Έλληνες η καθολικότητα της Μεγάλης Ιδέας ήταν συμπληρωματική της αοριστίας της: ένα άλλοθι, μια θαυματουργή γέφυρα των αντιθέσεων, μία μετάθεση στο άδηλο μέλλον της λύσης όχι μόνο του αλυτρωτικού ζητήματος –που άλλωστε η Μεγάλη Ιδέα δεν το αφορούσε ρητά και αποκλειστικά–, αλλά του συνόλου των ελληνικών προβλημάτων.

Έλλης Σκοπετέα, «'Το πρότυπο Βασίλειο' και η Μεγάλη Ιδέα», σελ. 268, εκδόσεις Πολύτυπο, Αθήνα 1988.

β. Ο βενιζελισμός αποδεικνύεται ο πιο συνεπής, διορατικός και πραγματιστικός φορέας της εθνικής ολοκλήρωσης. [...] Αυτοκαθορίζεται και νομιμοποιείται με αναφορά στο Έθνος ως ενιαίο σύνολο, που αγκαλιάζει Παλαιά Ελλάδα, Νέες Χώρες και αλύτρωτους.

Γιώργου Μαυρογορδάτου, «Μελέτες και Κείμενα για την περίοδο 1909-1940», σελ. 43-44, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 1982.

γ. «Με την φυσική επάνοδο εις τα όρια εντός των οποίων ο ελληνισμός έδρασεν από της προϊστορικής εποχής, να δημιουργήσωμεν, λέγω, μίαν

μεγάλην Ελλάδα ισχυράν και πλουσίαν, ικανήν να αναπτύξη εντός των ορίων την ζωτικήν βιομηχανίαν, ικανήν ως εκ των συμφερόντων τα οποία θα εξεπροσώπει, να συνάψη συμβάσεις μετ' άλλων κρατών υπό τους αρίστους δυνατούς όρους».

(Αγόρευση του Βενιζέλου στη Βουλή τον Σεπτέμβριο του 1915).

Δεν οιστρηλατούσε* πλέον τους αστούς η μορφή του μαρμαρωμένου βασιλιά, τους εξεσήκωνεν η σκέψις ότι πρέπει η Ελλάς να παύση να είναι ψωροκώσταινα...

(Κρίση του Θ. Βαΐδη στο έργο του «Ελ. Βενιζέλος» για τους οικονομικούς στόχους της εθνικής εξόρμησης).

Θ. Διαμαντόπουλου, «Οι πολιτικές δυνάμεις της βενιζελικής περιόδου. Ο βενιζελισμός», τόμος 1^{ος}, τεύχος α', σελ. 152, εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα 1985.

* οιστρηλατώ: μεταδίδω ενθουσιασμό

ΘΕΜΑ Β2

Αντλώντας στοιχεία από τα παρακάτω κείμενα και αξιοποιώντας τις ιστορικές σας γνώσεις, να αναφέρετε τα προγράμματα και τις αντιλήψεις του Χαρίλαου Τρικούπη και του Θεόδωρου Δηλιγιάννη για την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους.

Μονάδες 25

Κείμενα

α. Η αντίθεση ανάμεσα σ' αυτούς τους δύο πολιτικούς δεν μπορούσε να γίνει μεγαλύτερη. Ο Τρικούπης ήταν ένας δυτικόφιλος μεταρρυθμιστής, ανυπόμονος να στερεώσει και να αναπτύξει την Ελλάδα οικονομικά και πολιτικά, πριν εμπλακεί σε ιρρεδεντιστικές* περιπέτειες. Ο Δηλιγιάννης όμως, απόγονος μιας εξέχουσας οικογένειας της Πελοποννήσου ήταν ένας αποφασισμένος υποστηρικτής της «Μεγάλης Ιδέας».

Richard Clogg, «Σύντομη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας», σελ. 136, εκδόσεις Καρδαμίτσα, Αθήνα 1999.

* ιρρεδεντισμός = αλυτρωτισμός

β. Το πρόγραμμα του κ. Δηλιγιάννη, ως εξηγγέλθη εις την Βουλήν, δύναται να συνοψισθή εις ολίγας λέξεις. Θα προσπαθήση, ειρωνεύοντο οι αντίπαλοί του, ο άνθρωπος να καταστρέψη εν διαστήματι ολίγων μηνών ό,τι ανιδρύθη διά τόσων κόπων εν διαστήματι μιας τριετίας, και να διαγράψη εκ του βίου της Ελλάδος μίαν όλην νομοθετικήν περίοδον, την γονιμωτάτην. [...] Είναι γεγονός ότι ο Δηλιγιάννης, ασχολούμενος με καθαρώς μικροκομματικά ζητήματα, ήτο πάντοτε ικανός να ζημιώση το γενικώτερον συμφέρον. [...] Ο Θ. Δηλιγιάννης απέβλεπεν εις την πολιτικήν περισυλλογήν. Φαίνεται δε ότι μεταξύ των οικονομικών τας οποίας απεφάσισεν ήτο και ο περιορισμός κονδυλίων εξυπηρετούντων κατ' εξοχήν εθνικούς σκοπούς.

Σπ. Β. Μαρκεζίνη, «Πολιτική Ιστορία της Νεωτέρας Ελλάδος», τεύχος 5, σελ. 102, «Πάπυρος Πρεσς Ε.Π.Ε.», Αθήνα 1966.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

ΟΜΑΔΑ Α΄

ΘΕΜΑ Α1

- A.1.1.** 1→ζ
2→στ
3→α
4→γ
5→δ
6→ε
περισσεύει →β

A.1.2.

α. Εκλεκτικοί: Ήταν ένας μικρός πολιτικός σχηματισμός που μετείχε στην Εθνοσυνέλευση του 1862-1864 και αποτελούνταν από ετερόκλητους εξέχοντες πολιτικούς, λογίους και αξιωματικούς, με μετριοπαθείς θέσεις, που προσπαθούσαν να μεσολαβήσουν μεταξύ των άλλων παρατάξεων και να υποστηρίξουν σταθερές κυβερνήσεις.

(Σχολ.βιβλ. σελ.79)

β. Διεθνής Οικονομικός Έλεγχος (Δ.Ο.Ε.): «Τα οικονομικά του Ελληνικού κράτους ... της Ελληνικής οικονομίας»

(Σχολ.βιβλ. σελ.40)

γ. Υπηρεσία Παλινοστήσεως και Περιθάλψεως: «Στα πλαίσια της Ύπατης Αρμοστείας Σμύρνης ... το δρόμο της προσφυγιάς»

(Σχολ.βιβλ. σελ.145)

γ. Φεντεραστών: «Η μεγάλη πολυεθνική εργατική οργάνωση ... στη χώρα»

(Σχολ.βιβλ. σελ.48)

ΘΕΜΑ Α2

A.2.1. «Η Ελληνική κυβέρνηση ... Αντιλήψεως» (Σχολ.βιβλ. σελ.155)

A.2.2. «Στις 10 Ιουνίου 1930 ... των δυο χωρών» (Σχολ.βιβλ. σελ.163)

(Σημείωση: Μπορεί να προστεθεί και η παράγραφος «Η συμφωνία ολοκληρώθηκε ... του άλλου κράτους»)

ΟΜΑΔΑ Β΄

B1.

1. Από τα πρώτα κιόλας χρόνια της Ανεξαρτησίας του Ελληνικού κράτους άρχισε σταδιακά να διαμορφώνεται το όραμα της Μεγάλης Ιδέας. Σύμφωνα με τους υποστηρικτές αυτής της αντίληψης, το νεοϊδρυθέν ελληνικό κράτος, που ήταν γεωγραφικά συρρικνωμένο, δεν ήταν παρά μια ημιτελής κατασκευή, τα θεμέλια για κάτι μεγαλύτερο. Συνεπώς, δημιουργήθηκαν προσδοκίες για ολοκλήρωση του εθνικού οράματος, που προϋπέθετε σημαντική διεύρυνση του των συνόρων. Έτσι, από το 1830 άρχισε μια σταδιακή προσπάθεια των ελληνικών κυβερνήσεων, αρχής γενομένης από αυτή του Καποδίστρια, για όσο το δυνατόν μεγαλύτερη αύξηση της ελληνικής επικράτειας με πενιχρά, όμως, αποτελέσματα (ως το 1881 είχαν ενσωματωθεί μόνο τα Επτάνησα, η Θεσσαλία και ένα τμήμα της Ηπείρου).

Πάντως η έντονη παρουσία της εθνικής αυτής ιδεολογίας είχε πολιτικές και οικονομικές επιπτώσεις, ιδιαίτερα σε εποχές κρίσιμες για τη χώρα. Μάλιστα, σύμφωνα με τα λεγόμενα της Έλλης Σκοπετέα η Μεγάλη Ιδέα ήταν μια έννοια με πολύ γενικό αλλά και αόριστο περιεχόμενο. Προσπαθούσε να συνδυάσει τα αιτήματα του αλύτρωτου ελληνισμού με τα εσωτερικά προβλήματα του Ελληνικού κράτους και συχνά λειτούργησε ως εμπόδιο για την ανάπτυξη του ελληνισμού, αφού χρησιμοποιήθηκε σε πολλές περιπτώσεις ως άλλοθι από τις πρώτες κυβερνήσεις του Νεοελληνικού κράτους.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες οι Ελληνικές κυβερνήσεις δεν είχαν στραμμένο το ενδιαφέρον τους αποκλειστικά στα εσωτερικά ζητήματα, στην οικονομική ανόρθωση και τη γεφύρωση του χάσματος με τη Δύση. Όλα αυτά συνυφαίνονταν με το εθνικό όραμα, μεγαλώνοντας το κόστος των προσπαθειών και καθιστώντας συχνά τις οικονομικές πρωτοβουλίες έρμια των εθνικών κρίσεων. Έτσι, λοιπόν, με το τέλος του 19^{ου} αιώνα το όραμα της Μεγάλης Ιδέας εξασθένησε, χωρίς, όμως, αυτό να σημαίνει ότι έπαψε να υπάρχει και να απασχολεί, έστω και με λανθάνοντα τρόπο, όλους τους Έλληνες.

2. Όμως από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα ο Ελληνισμός εισέρχεται σε μια νέα περίοδο λόγω της αλλαγής του ελληνικού πολιτικού κλίματος. Την αλλαγή αυτή προκάλεσαν:

- Η ίδρυση του κόμματος των Φιλελευθέρων από τον Ελευθέριο Βενιζέλο (22 Αυγούστου 1910)

- Οι προγραμματικές δηλώσεις του Ελευθέριου Βενιζέλου στην πλατεία Συντάγματος (5 Σεπτεμβρίου 1910)
- Η ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον ίδιο (6 Οκτωβρίου 1910)

Όλα τα παραπάνω γεγονότα συντείνουν στην ανάδειξη του Ελευθερίου Βενιζέλου σε κυριαρχούσα πολιτική μορφή της Ελλάδας, από το 1910 και μετά, και στη διαμόρφωση μιας νέας πολιτικής αντίληψης που συνοπτικά ονομάστηκε «Βενιζελισμός». Ο όρος αυτός είναι δύσκολο να οριστεί επακριβώς, γιατί συνδυάζει την εκπλήρωση δύο στόχων: αφενός την πραγμάτωση των εθνικών επιδιώξεων αφετέρου τον εκσυγχρονισμό των λειτουργικών δομών του ελληνικού κράτους.

Ως προς τον πρώτο στόχο, το ελληνικό κράτος έπρεπε να ενσωματώσει τον εκτός των συνόρων ελληνισμό και με ενιαία εθνική υπόσταση να διεκδικήσει τη θέση του στο σύγχρονο τότε κόσμο. Το νέο περιεχόμενο της Μεγάλης Ιδέας απομακρύνεται από την επιθυμία ανάκτησης των εδαφών της πάλαι ποτέ Βυζαντινής Αυτοκρατορίας και εστιάζεται κυρίως στην οικονομική ανάπτυξη του ελληνισμού. Με την έννοια αυτή ο «Βενιζελισμός» ανακηρύσσεται στον «πιο συνεπή, διορατικό και πραγματιστικό φορέα» του εθνικού οράματος που συσπείρωνε στους κόλπους του όλους τους Έλληνες, ελεύθερους και αλύτρωτους.

Ως προς το δεύτερο στόχο, που ήταν η ανάδειξη του ελληνικού κράτους σε μοχλό έκφρασης και ανάπτυξης του ελληνισμού, ο Βενιζέλος δεν ήταν μόνος. Συσπείρωσε γύρω του μια δραστήρια αστική τάξη που εξακολουθούσε ακόμη να πλουτίζει σε όλη τη λεκάνη της Ανατολικής Μεσογείου και που φιλοδοξούσε να κυριαρχήσει και πολιτικά στο χώρο όπου άπλωνε τις οικονομικές της δραστηριότητες. Εκτός από την εγχώρια αστική τάξη, τη διεύρυνση των οικονομικών δραστηριοτήτων διευκόλυνε και η δυναμική είσοδος του εξωελλαδικού ελληνικού κεφαλαίου στον ελληνικό χώρο. Ο παροικιακός ελληνισμός που κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα θεωρούσε το μικρό ελληνικό βασίλειο μια κακή ανάμνηση, ένα φτωχό και ίσως ανεπρόκοπο συγγενή, στις αρχές του 20ου αιώνα, λόγω των διεθνών εξελίξεων, οδηγήθηκε στη μεταφορά του κεφαλαίου του στον εσωτερικό χώρο, δίνοντας, έτσι, το έναυσμα για ανάπτυξη των επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων. Το 1915, μάλιστα, ο ίδιος ο Βενιζέλος σε ομιλία του στο Ελληνικό Κοινοβούλιο, εξέφρασε την επιθυμία για περαιτέρω ανάπτυξη της ελληνικής βιομηχανίας και εκτός των συνόρων του κράτους και για σύναψη συμβάσεων με άλλα κράτη με όσο το δυνατόν ευνοϊκότερους όρους για την ελληνική πλευρά. Και στο

πρόσωπο της εγχώριας αστικής τάξης και του παροικιακού ελληνισμού ο Βενιζέλος βρήκε τους καλύτερους συμμάχους.

Καταλήγοντας, εξάγεται το συμπέρασμα πως ο συνδυασμός του εθνικού οράματος με το σχέδιο για θεσμικό εκσυγχρονισμό του κράτους είναι η προϋπόθεση για τη δημιουργία ενός ισχυρού εθνικού κέντρου. Και πράγματι από το 1911 αρχίζουν να διαφαίνονται τα θετικά αποτελέσματα της πολιτικής του Βενιζέλου. Οι πρόοδοι της εθνικής οικονομίας ήταν εμφανείς, οι προϋπολογισμοί του κράτους έκλειναν πλεονασματικά, γεγονός που βοήθησε τη χώρα να εισέλθει στους Βαλκανικούς πολέμους (1912-1913) και στον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο (1917) με μεγάλα εδαφικά οφέλη για τη χώρα. Επιστέγασμα των προσπαθειών του Ελευθερίου Βενιζέλου ήταν η υπογραφή της Συνθήκης των Σεβρών (10 Αυγούστου 1920), η οποία αποτέλεσε τη μεγαλύτερη διπλωματική επιτυχία της Ελλάδας και δικαίωσε την τολμηρή πολιτική του Έλληνα πρωθυπουργού. Η μικρή Ελλάδα των παραμονών των Βαλκανικών πολέμων γίνεται το 1920 η «Ελλάδα των δύο Ηπείρων και των πέντε θαλασσών» και είναι έτοιμη να ολοκληρώσει το πολυπόθητο αίτημα ολόκληρου του Νέου Ελληνισμού από την ανακήρυξη της Εθνικής Ανεξαρτησίας και εξής.

B2.

Μετά το 1884, το κόμμα του Χαρίλαου Τρικούπη και του Θεόδωρου Δηλιγιάννη δεσπόζουν στην πολιτική σκηνή της Ελλάδας, εδραιώνοντας το κοινοβουλευτικό σύστημα και το δικομματισμό. Ωστόσο, τα προγράμματα και οι αντιλήψεις τους για την οργάνωση και τη λειτουργία του κράτους κινούνται σε αντίθετο πλαίσιο.

- Ο Τρικούπης, κατά τον Richard Clogg, θεωρείται ως ένας «δυτικόφιλος μεταρρυθμιστής» με απώτερο στόχο την πολιτικο-οικονομική ανάπτυξη της Ελλάδας και την προσέγγισή της με τα κράτη της Δύσης. Το κράτος αποτελούσε γι' αυτόν μοχλό της οικονομικής ανάπτυξης και γι' αυτό επιδίωκε τον εκσυγχρονισμό με κάθε κόστος. Ήδη από το 1875 παρουσίασε ένα συστηματικό πρόγραμμα εκσυγχρονισμού της χώρας αποβλέποντας στη συγκρότηση κράτους δικαίου, στον εξορθολογισμό της διοίκησης, στην ανάπτυξη της οικονομίας ενισχύοντας κυρίως τη γεωργία και στη βελτίωση της άμυνας και της υποδομής της χώρας με κύρια έμφαση στο σιδηροδρομικό δίκτυο. Στα εδάφη της Θεσσαλίας υπήρξε ένθερμος υποστηρικτής των μεγαλογαιοκτημόνων παρέχοντάς τους φορολογικές απαλλαγές και διευκολύνσεις. Υπηρέτησε, τέλος, τα αιτήματα των νέων

κοινωνικών στρωμάτων που προέκυψαν από τον εκχρηματισμό της οικονομίας και έλαβε μέτρα που θα ευνοούσαν την προώθηση των συμφερόντων τους.

- Για την υλοποίηση του παραπάνω προγράμματος προχώρησε σε οργανωτικές μεταβολές και βελτίωσε τα οικονομικά του κράτους, με την αύξηση των φόρων και τη σύναψη δανείων. Παράλληλα παρείχε κίνητρα στην ιδιωτική πρωτοβουλία για επενδύσεις. Όμως, εφαρμόζοντας με συνέπεια το πρόγραμμα αυτό, οδηγήθηκαν σε εξάντληση οι φορολογούμενοι και επιβαρύνθηκε υπερβολικά ο προϋπολογισμός της χώρας με αποτέλεσμα το 1893 το κράτος να κηρύξει πτώχευση.
- Στον αντίποδα του Τρικούπη, ο Δηλιγιάννης, επικρίνοντας το κοινωνικό κόστος του εκσυγχρονισμού, υποστήριξε ένα κράτος κοινωνικής αλληλεγγύης. Προέβαλε το αίτημα της κοινωνικής δικαιοσύνης με τη μείωση των φόρων και την παροχή ευκαιριών στους προστατευόμενους του για την κατάληψη δημοσίων θέσεων. Στα εδάφη της Θεσσαλίας προσπάθησε, χωρίς τελικά να το κατορθώσει, να χορηγήσει γη στους αγρότες και να λάβει κάποια μέτρα για τη βελτίωση της θέσης τους. Εξάλλου, δεν αποδεχόταν το χωρισμό των εξουσιών και στόχευε στη συγκέντρωση και τον έλεγχο τους από το κόμμα. Ασχολήθηκε περισσότερο με μικροκομματικά ζητήματα χωρίς να λαμβάνει υπόψη το γενικότερο συμφέρον και εφάρμοσε ένα συντηρητικό πολιτικό και οικονομικό πρόγραμμα. Χαρακτηριστικό είναι ότι απεχθανόταν το τυχοδιωκτικό χρηματιστικό κεφάλαιο και υποστήριζε μια αργή οικονομική ανάπτυξη που θα βασιζόταν σε παραδοσιακές παραγωγικές δραστηριότητες. Προς αυτή την κατεύθυνση αποσκοπεί και ο περιορισμός των κονδυλίων με στόχο την αποκόμιση κερδών για εξυπηρέτηση των εθνικών σκοπών.
- Για την παραπάνω πολιτική του ο Δηλιγιάννης κατηγορούνταν ότι απειλούσε να ανακόψει την εξέλιξη και την ανάπτυξη της Ελλάδας, που επιχειρήθηκε επί Τρικούπη, και να «διαγράψει» την προηγηθείσα γόνιμη νομοθετική περίοδο. Από την άλλη πλευρά, η πολιτική του Τρικούπη, παρά την πτώχευση, θεωρήθηκε ότι συνετέλεσε στον εκσυγχρονισμό και την αστικοποίηση της χώρας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στην αναδιάρθρωση του κράτους και την προσέγγισή του με τα άλλα κράτη της Δύσης.

Επιμέλεια: ΓΚΟΥΝΤΑ Θ. - ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Μ.